

УДК 94(4):327

Конюхов С. В.

кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії,
музеєзнавства і культурної спадщини
Національний університет «Львівська політехніка»
Львів, Україна
E-mail: Serhii.v.koniukhov@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-9908-5555

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОУН НА ТЕРИТОРІЇ ЖОВКІВСЬКОГО ПОВІТУ ДО 1939 РОКУ

Анотація

Досліджено особливості формування мережі ОУН на території окремого повіту. Проаналізовано діяльність окремих структурних елементів організації. З'ясовано причини, які спонукали до активізації національно-визвольного руху та до формування осередків ОУН саме на теренах Равської округи. Вказано, що саме у м. Жовкві, в с. Мацошині, в с. Зашкові та в інших селах повіту в 1930–1931 роках сформувалися перші осередки праворадикальної організації національно-визвольного руху – ОУН.

Подано огляд соціально-політичної ситуації, яка склалася на початку Другої світової війни, охарактеризовано особливості гуртування українців на місцевому рівні та створення підрайонних груп.

Основним напрямом діяльності підрайонних груп ОУН на початку було патріотичне та військово-організаційне виховання молоді, підбір та накопичення (магазинування) зброї та боєприпасів.

Досліджуваний у цій статті Жовківський повіт входив до Равської округи. Округи поділялися на повіти, очолювані повітовими ексективами. Повіт ділився на райони, райони – на підрайони (3–5 сіл). Найнижчий осередок ОУН становили станиці.

У статті викладено позицію ОУН та її членів стосовно дій польської влади. Адже громадська діяльність окремих українських діячів сприяла морально-політичному та патріотичному вихованню молоді. мешканці Жовківщини гуртувалися, щоб протистояти полонізації у своїх рідних селах. У статті висвітлено активну діяльність членів товариства «Просвіта» в межах досліджуваного регіону.

Діяльність членів ОУН залежала від зміни політичної ситуації. На західноукраїнських землях було сформовано мережу Юнацтва ОУН, якою керувала спеціальна підреферентура крайової ексективи. У 1934–1935 рр. організаційна схема ОУН зазнавала змін. У цей час було організовано повітову групу ОУН. Повітовим очільником її у цьому регіоні з 1934 року був Дмитро Маївський. Він організував військовий табір у лісі поблизу Волі Жовтанецької. До цього табору входили члени ОУН із навколишніх сіл: Зіболок, Желдя, Верини та ін. Мета табору була така: – діяти організовано; – «магазинувати зброю, що польська армія залишила в лісах»; – виховувати молодь політично й організаційно. У такий спосіб мережа ОУН проводила організаційну та військово-політичну діяльність напередодні Другої світової війни.

Ключові слова: Організація українських націоналістів, Жовківський повіт, Рух опору, саботажі, паціфікація.

Вступ. Діяльність ОУН на території Східної Галичини сьогодні перебуває в полі зору багатьох дослідників історії. За останні роки з'явилося чимало праць, присвячених цій темі. Здебільшого науковців цікавить тематика міжвоєнного періоду і спротив полонізації з боку українських націоналістів або ж період німецько-радянської війни і роль ОУН та УПА у ній. Різним аспектам військово-політичної та організаційної роботи ОУН у міжвоєнний період присвячені в українській історіографії окремі наукові праці, серед них варто відзначити М. Посівнича [16], І. Гавриліва [1], В. Футала [22] та ін. Є поодинокі розвідки й діяльності ОУН на Східній Галичині, зокрема на Жовківщині. Важливою для розгляду методів та мети українського національно-визвольного руху в міжвоєнний період є праця О. Зайцева, в якій автор аналізує прагнення ОУН змобілізувати все українське суспільство на національну революцію і збудувати нову українську державу на засадах націократії [5].

Мета статті. Глибоке розуміння загальної політичної ситуації цього регіону простежуємо у праці «Жовківщина. Історичний нарис» [3]. Під час російсько-української війни дослідження особливостей національного руху опору є важливим для розуміння ідеологічних елементів, структури та організаційної моделі підпільної боротьби. **Мета** ж нашого дослідження – вказати на організаційні особливості діяльності ОУН на території окремо взятого регіону (Жовківського повіту).

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи діяльність ОУН у Жовківському повіті, окреслимо межі досліджуваної території. Візьмемо до уваги те, що у 1934 р. Польща запровадила в Галичині нову адміністративну одиницю – збірну громаду – волость. Сільські громади Жовківського повіту були поділені на дев'ять волостей: Бутини, Воля Висоцька, Зіболки, Колодно, Крехів, Мокротин, Мости Великі, Надичі і Туринка. Спостереження

за діяльністю ОУН на території кожної із цих волостей допомогли б створити цілісну картину про особливості дій ОУН. Напередодні війни українці становили приблизно три чверті від усього населення Жовківського повіту, однак у самій Жовкві, де кількість населення становила 11 100, українців було лише 3 100 осіб, і вони були на третьому місці після євреїв (4 270) і поляків (3 500) [11, с. 11–13]. Це означає, що підтримувати національну ідею могли не всі мешканці Жовківщини, а тим більше й самої Жовкви. Вважаємо, що цей чинник значною мірою впливав на діяльність ОУН. Члени ОУН розуміли, що відстоюють інтереси не всіх мешканців Жовкви, а лише її частини, а отже, й чекати підтримки можуть не від усіх.

У 1920 році було скасовано Галицький Сейм та Краєвий Відділ як автономний уряд Східної Галичини. Саму назву «Східна Галичина» змінено на «Східна Малопольща». Тисячі українців – колишніх державних урядовців – не були прийняті на державну службу. Була запроваджена чітка політична цензура української преси. Окремим кооперативним законом українську кооперацію було віддано під польський урядовий контроль [3, с. 13]. Уже до Другої світової війни галичани були позбавлені права самостійно вирішувати свою долю. Українська інтелігенція вже тоді боролася за збереження національної самобутності. Про це детальніше йдеться в працях І. О. Гаврилів та Т. Гривула [2; 7]. Так, наприклад, як дізнаємося з їхніх публікацій, українські націоналісти, враховуючи складнощі тогочасного розвитку України, для відновлення Української держави вбачали тільки шлях національної революції, а її забезпечення – лише встановленням національної диктатури. Як зазначено в науковій праці В. Косика, на «революціонування й активацію народних мас була спрямована стратегія боротьби ОУН ... в першу чергу» [10, с. 78].

Рішення, прийняті ОУН на території Жовківського повіту, який межував із Львівським повітом, були тісно пов'язані з політикою КЕ ОУН. Зокрема, на теренах Західної України діяло 10 окружних ексектив ОУН. Функціонувала чітка організаційна вертикаль, основними елементами якої були: край – округа – повіт – район – станиця. Досліджуваний у цій статті Жовківський повіт входив до Равської округи. Округи поділялися на повіти, очолювані повітовими ексективами. Повіт ділився на райони, райони – на підрайони (3–5 сіл). Найнижчий осередок ОУН становили «п'ятірки» або «трійки». Прихильники ОУН утворювали категорію «симпатиків», що залучалися до виконання окремих організаційних завдань. Упродовж 1930–1931 рр. на західноукраїнських землях було сформовано мережу Юнацтва ОУН, якою керувала спеціальна підреферентура крайової ексективи. 1935 року організаційна схема ОУН зазнала змін. Було створено окреме керівництво для ОУН на Волині та Поліссі – крайова ексектива ОУН північно-західних українських земель. За даними польського дослідника Романа Висоцького, на цей час чисельність ОУН у Галичині становила близько 3 000 членів, на Волині – 1000, не враховуючи членів Юнацтва ОУН та симпатиків [9, с. 351].

Відповідно до Устрою Організації Українських Націоналістів та затвердженої військової доктрини, були сформовані з відповідною структурою та функціями і перші осередки ОУН на території Жовківщини. Головними питаннями, викладеними в цьому документі, були: 1) організація української військової сили буде поступово розвиватися, а її форма мінятися відповідно до трьох етапів політичного стану України: ворожої займанщини, національної революції та державного закріплення; 2) в обставинах ворожої займанщини підготовку народних мас до збройної боротьби, зокрема підготовку організаторів та вишколених провідників, перебере окремий військовий осередок; 3) лише військова сила, що спиратиметься на озброєний нарід, готовий уперто та завзято боротися за свої права, зможе звільнити Україну від займанців та вможливить упорядкування Української Держави; 4) оборону впорядкованої держави перебере єдина регулярна надкласова національна армія і фльота, що враз із територіальними козацькими частинами будуть збудовані на підставі загальної військової повинності [21, с. 177].

Відтак перші осередки ОУН на території Жовківського повіту виникли у 1930–1931 рр. у Жовкві, Мацошині, Зашкові. На чолі повітової організації з 1932 року стояв друкар Володимир Касараба. Народився В. Касараба у с. Зарудці [5, с. 158]. Відомо також, що Володимир Касараба, Марія Пеленська, др. Іван Романків, Гриць Демчина та о. Іриней Вігоринський входили до «Допомогового комітету страждальній Україні в м. Жовква» [18].

Для того, щоб правильно оцінити дії ОУН у першій половині 1930-х років, звернемо увагу на те, що на «революціонування й активацію народних мас спрямована була стратегія боротьби ОУН» [14]. Керівництво ОУН вважало, що українське питання може бути розв'язане внаслідок рішучих радикальних дій. Тому постійно відбувався вишкіл членів ОУН. З'ясуємо також, що первинно породило оунівський рух на Жовківщині. До середини 1930-х років мешканці Жовківського повіту відчували національну і соціальну несправедливість з боку Польщі. Мешканці Жовківщини відчували, як польська влада намагається силою колонізувати їх. Ось свідчення: «У селі Сопошин мав споживчий sklep В'язівський. Поляки перекурили його прізвище на Вйонзовські. В селі Мацошині мешкав селянин Грабовський, котрого два сини Федір та Іван, належали до ОУН. Їхній батько мав брата, котрий, щоби отримати тяжку фізичну працю на залізниці, мусів змінити прізвище на Грабовські. Таких випадків було багато більше» [4, с. 39]. Поляки вели політику асиміляції. Вони прагнули створити так звану «Шляхту загородову», членами якої мали бути особи з прізвищами на *-ські*. Мешканець Жовківщини Д. Недовіз згадує: «Польська адміністрація самочинно змінювала в прізвищах закінчення, наприклад, замість Сажинський – Сажинські. Я сам боровся за правильне написання свого прізвища в гімназії, бо польська адміністрація перекурила його на «Недовуз». Сперечаючись з професором польської мови Ратусінським, я домігся того, що прізвище знову писали «Недовіз» Це була неприємна справа. Вмішалася польська поліція, і вся моя родина була заангажо-

вана» [12, с. 161]. Із розповідей людей, які відчували на собі вплив Польщі, стає зрозуміло, що вони не хотіли змінювати свої прізвища, відстоювали право носити своє українське прізвище. Однак задля того, щоб зайняти певне становище у суспільстві, наприклад отримати роботу, були змушені поступатися своїми принципами. Мешканців Жовківщини, звичайно ж, обурювала зверхня поведінка поляків, і тому вони гуртувалися, щоб протистояти політизації у своїх рідних селах.

Так, наприклад, у 1930 році в селі Бишків за членство в УВО та ОУН та підпал фільварків арештовано: Володимира Савчука, Мандюка, Пуру і Сафіяна. 4 лютого того ж року засуджено у Львові Василя Назара і Гриця Федоровича із села Василева на 5 років ув'язнення.

Припинення саботажної акції з боку УВО-ОУН та закінчення польської урядової «пацифікації» не стали на перешкоді польській поліції, щоб вона не продовжувала ув'язнювати українців і ставити їх перед судами за всякі вияви «антипаньствової дії», тобто діяльності проти окупаційної влади. Але тепер ув'язнювали вже лиш у зв'язку з якоюсь конкретною справою і ставили перед судом із конкретним обвинуваченням, а тому й реєстр арештів і судових розправ став менший.

Масові арешти підозрюваних у причетності до ОУН на території Жовківського повіту відбулися 17 жовтня 1932 року: урядника філії товариства «Просвіта» в м. Жовква Гриця Демчину; Василя Зеленого, вчителя гімназії; Юрія Гоція; Андрія Стадницького; Лущика Івана; студентів Лозинського та Татуха і вісьмох селян зі села Куликів; студента Брика із села Любеля; М. Завадку із села Мокротина. Арешти підозрюваних осіб на території Жовківського повіту польська влада продовжувала й у 1933 році. У січні цього року в селі Вербові біля Жовкви арештувала поліція за поширювання листочок ОУН селян М. Демка та І. Білокурія.

Окрім того, у місті Жовква на початку жовтня 1933 року арештовано багатьох діячів культури, учасників культурно-просвітницьких організацій: голову читальні «Просвіта» Хлопая Андрія; в селі Рай – Ганачевського Осипа й Стебельського Дмитра; у селі Вербів – Кузика Миколу та Гевка Федька; в селі Лісники – Тицького Михайла; в селі Потоки – голову читальні «Просвіта» Безкоровайного Гната; у селі Бишки – голову читальні «Просвіта» Федечка Івана; в Ценеві – Корнецького Дмитра та Корнецького Назара; у Вибудові – Штабалука Івана; у селі Вимислівка – Пончка Павла, Пукала Федька та Подусовського Михайла [20, с. 183].

Тогочасна польська влада прагнула централізовано вплинути на діяльність читалень «Просвіти», оскільки, розвиваючи українські культурно-просвітницькі організації, діячі сприяли розвитку патріотизму. До прикладу, о. Євген Боднар проявив саме таку позицію, будучи активним громадсько-суспільним діячем, який тривалий час очолював наглядову раду Повітових кооперативів Жовкви та повітової Молочарні. На цих громадських посадах йому доводилося проводити широку кампанію боротьби проти «сельробів» та промосковських угруповань. У 1920-х роках на території Жовківщини відроджувався патріотизм. Так, наприклад, у 1925 році у с. Смереків не було жодних українських установ, крім проросійських. Завдяки інтенсивній праці повітового агронома інженера Макара Каплистого, о. Боднара Євгена та інших селян «Сельроб» та читальні товариства ім. «Качковського» перестали існувати [6]. У такий спосіб громадська діяльність окремих діячів сприяла морально-політичному та патріотичному вихованню молоді.

Вбачаючи загрозу своєму пануванню в Західній Україні, польська влада провадила арешти підозрюваних до проведення акцій, маніфестацій та участі у патріотичних організаціях. «Згідно з офіційними польськими даними на 1 листопада 1933 р. було в Польщі 43 тисячі в'язнів і за два роки (1932–33 рр.) відбулося 257 судів, що винесли 202 вироки смерті», – зазначає П. Мірчук у праці «Нарис історії Організації Українських націоналістів» [12, с. 2].

Уже в квітні 1933 р. суд присяжних у Львові за розповсюдження антидержавної пропаганди та агітації, листочок ОУН засудив Кукіля на 1 рік в'язниці, Гомка та Березюка звільнив від вини і кари. Усі троє селян були родом із села Гребенців Жовківського повіту. Відомо також про арешти у Новому Селі членів ОУН В. Нанчука та М. Гриника 27 січня 1935 року [4].

Згодом, у 1935–1936 роках, кількість українців, ув'язнених у концтаборі в Березі Картузькій, меншала, а в 1937 році концтабір у ній став майже виключно місцем для ув'язнення самих лише комуністів. Напередодні Другої світової війни до Берези Картузької заслано понад 2 тисячі українців. Серед мешканців Жовківського повіту за політичні злочини у 1934–1936 роках у Березі Картузькій були ув'язнені: Брик Іван, рільник; Вербинець Теодор; Вербовицький Н.; Демчина Григорій, учитель; Дмоховський Роман, рільник; Гадьо Володимир; Сушко Василь, рільник; Сушко Степан, рільник [12].

Оунівці заперечували будь-які легальні контакти з органами державної влади й готували молодь до майбутнього збройного повстання проти окупантів [3, с. 218]. 21 вересня 1934 року в Жовкві оунівець Григорій Куликівець застрелив під Народним домом у Жовкві поліційного агента Станіслава Яцину, який під час ведення слідства піддавав тортурам українських політичних в'язнів. У ті ж дні вчинено також замах на відомого кооператора Антона Гумена, який навіть у час страшного голодомору на Наддніпрянщині не зрікся радянофілства.

Шукаючи організаторів і виконавців убивства, польська поліція провела, як звичайно, масові арешти у Жовківському повіті. Серед арештованих опинився й кандидат на посаду повітового провідника Жовківщини Богдан Галапац.

Потрапивши до в'язниці, Б. Галапац у процесі слідства зізнався в тому, що є членом ОУН, і розповів поліції про виконавця атентату на Яцину – Гриця Куликівця, повітового провідника ОУН Жовківщини Володимира

Касараба, а також інших оунівців – Мирона Богуна й Івана Микитюка, з якими він спілкувався як із викладачами, на одному з курсів ОУН. У той же час інший оунівець, Малюца, під час слідства у Варшаві виказав поліції Зенону Матлу як надобласного керівника Львівської, Бережанської, Тернопільської й Перемиської областей ОУН, який відповідав за прийняття рішення про проведення атентату на терені Львівської області [15, с. 4].

У такий спосіб перед судом за вбивство поліційного агента в Жовкві постали, крім Г. Куликівця, виконавця замаху, також З. Матла, мгр. М. Богун, І. Микитюк, В. Касараба і Б. Галапац. Через те, що З. Матла займав між підсудними найвищий організаційний пост, польська преса писала про нього і як про бойового референта ОУН, і як про Крайового провідника ОУН. Суд, що відбувся 8 листопада 1934 року, засудив З. Матлу і Г. Куликівця до смертної кари, Б. Галапаца – до 12 років тюремного ув'язнення, В. Касараба – до 11 років, Л. Стойкевича – до 10 років, М. Богун і І. Микитюк отримали по 7 років, Юрій Малиновський і Семен Васечик – по 5 років тюремного ув'язнення. Засуджених до смертної кари президент держави помилував і змінив їм кару на пожиттєве ув'язнення. Характерним для суддів присяжних був той факт, що лава присяжних визнала вину З. Матли через перевагу лише в один голос. Тобто якщо б той один присяжний висловився проти визнання підсудного винним, то З. Матла взагалі міг опинитися на волі [15, с. 6; 23]. Виходячи з наслідків організованого атентату, можемо стверджувати, що така акція мала негативний вплив на політичну та організаційну роботу ОУН, тому що після арешту низки оунівців потрібно було проводити кадрові та організаційні зміни.

У період з 22 грудня 1937 р. по 18 січня 1938 р. польська поліція провела масові арешти на терені Жовківського повіту. Серед кількох десятків затриманих був, зокрема, надрайонний провідник ОУН Василь Ковалишин. Через це у Львові 3–8 жовтня 1938 р. відбувся процес проти 35 українців, обвинувачених у приналежності до ОУН. Чотирьох підсудних звинуватили у володінні вогнепальною зброєю, яку знайшли під час обшуку, а В. Ковалишина, крім того, також у замаху на селянина із Сулимова Стефана Лисика. Кілька підсудних зізналися у членстві в ОУН. Оборонцями виступали українські адвокати Лев Бобинський, Володимир Старосольський, Юрій Старосольський, Семен Шевчук, Степан Шухевич, Іван Яримович та поляк Згуральський [7, с. 14].

Незважаючи на відсутність доказів, 8 жовтня 1938 року було оголошено вирок, відповідно до якого Василь Ковалишин засуджений до довічного ув'язнення, Осип Іванчук отримав 12 років тюрми, Іван Кукіль, Григорій Шульган – 10; Володимир Потерейко, Василь Сорока – 9; Василь Мороз, Теодор Цвик – 6; Михайло Дідик, Володимир Ненчук, Теодор Орловський – 5; Іван Демків, Михайло Дуткевич, Василь Краль, Володимир Маринюк, Володимир Смага – 4; Мирослав Березинський, Теодор Білокурій, Михайло Буара, Микола Боровик, Олекса Гнатишин, Михайло Дмоховський, Іван Касараб, Дмитро Кічала, Ілько Левицький, Михайло Лучка, Микола Мартин, Василь Мороз, Михайло Ошийко, Михайло Равка, Михайло Семен, Микола Ціп – 3. Ще троє – Петро Пешко, Данило Гриник і Яцко Буара – звільнені від ув'язнення [8, с. 9].

У середині 1930-х років місцеві осередки («звена» із 3-5 осіб творили «куц» або «станіцю») підпорядковувалися Львівській, а згодом Равській округі ОУН. Основним напрямом діяльності ОУН на території Жовківського повіту спочатку було патріотичне та військово-організаційне виховання молоді, підбір та накопичення (магазинування) зброї та боєприпасів.

Теодор Пелех, який свого часу (ще в 1937 р.) належав до читальні «Просвіти» і був членом старшого гуртка істориків, добровільно вступив до ланки ОУН. Разом із ним до організації прийшли його односельці Володимир Роман, Теодор Кирик, Теодор Грабовський. Кожен із них склав присягу. «Нашою метою було задемонструвати, що ми є господарями нашої землі», – стверджує Теодор Пелех [14, с. 38]. Члени ОУН вивішували національні прапори на державному будинку школи, зафарбовували польську символіку – по-різному протистояли ополяченню. Кількість членів ОУН зростала. Діяльність членів ОУН залежала від зміни політичної ситуації. У 1939 році на зміну польській владі прийшла радянська. На той час ОУН добре розбудувала свою мережу. Зокрема, на теренах Західної України діяло 10 окружних езекутив ОУН. Функціонувала чітка організаційна вертикаль, основними елементами якої були край – округа – повіт – район – станиця. Однак уже на початку Другої світової війни відбулася реорганізація ОУН на ЗУЗ, що було зумовлено необхідністю удосконалення структури організації. Нова вертикаль складалася з таких елементів: край – область – округа – повіт – район – підрайон – станиця. Структурна реорганізація стосувалася й досліджуваного нами повіту. Зокрема, у м. Жовкві та в прилеглих селах кількість членів ОУН зростала. Ось приклад: у 1939 р. ланку ОУН становили Теодор Пелех, Андрій та Микола Гриники. Згодом членами ОУН стали й інші: Володимир Богоніс, Теодор Дідик, Іван Грабовський, Ярослав Мацько і Михайло Павник [4, с. 42]. Таким чином було організовано повітову групу ОУН. Повітовим очільником її у цьому регіоні з 1934 року був Дмитро Маївський. Такі реформи організації мали низку переваг: по-перше, відбулася децентралізація організаційної вертикалі, по-друге, це сприяло посиленню конспірації та ролі районних проводів ОУН у розбудові мережі. Останні, маючи у своєму підпорядкуванні 15–20 населених пунктів (раніше повіти контролювали 90–100 станиць), могли більш ефективно проводити свою роботу та досягати значно кращих результатів [3, с. 157].

Отже, основною передумовою розбудови організаційної структури ОУН був тиск польської влади. Саме намагання протистояти полонізації спонукало свідомих українців до гуртування на місцевому рівні й до створення підрайонових груп.

Наприкінці серпня 1939 року на організаційних повітових зборах (відправі) в с. Мацошин провідний повітовий очільник ОУН Дмитро Маївський скеровував місцевих членів ОУН так: «Організація Українських Націона-

лістів (ОУН) виразно ставить від початку свого існування на принцип, що для визволення України з-під ярма різних окупантів необхідно буде організувати українську збройну силу. Зближується німецько-польська війна, і ми, українці, маємо підготуватися до партизанської війни з поляками, дати полякам належну відповідь за кривду, якої вони нам заподіяли». На других зборах (відправі) у вересні 1939 р. Дмитро Маївський говорив коротко, але переконливо й рішуче: «Німеччина 1 вересня напала на Польщу. Ми, члени ОУН, будемо провадити партизанську війну проти поляків. Зброю будемо здобувати підступно і відвагою від свого ворога. Насамперед підемо на польські поліцейні станиці, роззброїмо поліцаїв і будемо мати на початок кріси» [13, с. 12]. Як бачимо, члени підрайонної групи ОУН с. Мацошин, зокрема і Жовківського повіту, загалом у серпні – вересні 1939 р. ставили першочерговим завданням боротьбу з поляками. У цей час вони під керівництвом Дмитра Маївського організували військовий табір у лісі поблизу Волі Жовтанецької. До табору входили члени ОУН із навколишніх сіл: Зіболок, Желдця, Верини та ін. Мета табору була така: – діяти організовано; – «магазинувати зброю, що польська армія залишила в лісах»; – виховувати молодь політично й організаційно [19, с. 109]. Організація такого військового табору свідчить, що оунівці готувалися до можливих збройних дій проти польської влади.

Висновки. Можемо констатувати, що до початку Другої світової війни діяльність ОУН на території Жовківського повіту відбувалася згідно з воєнно-політичною стратегією ОУН. На думку Миколи Посівнича, «першим значним виявом протесту ОУН проти політики польського уряду стала добре підготовлена й проведена Саботажна акція», рішення про яку було «прийняте в червні 1930 року на засіданні ПУНу» [17, с. 46].

Такі дії на території Жовківського повіту в 1930-х роках мали масовий характер та водночас відбувалися доволі спорадично. Окремі виступи проти політики Польщі зміцнювали патріотизм та національне прагнення українського народу.

У такий спосіб Організація створювала моральні передумови для виникнення УПА. Це свідчить про те, що ОУН напередодні Другої світової війни формувала план своїх радикальних дій опору окупантам. Через виявлення активної патріотичної позиції, налагодження організаційної структури та проведення ідеологічно-виховної роботи ОУН вдалося мобілізувати українську спільноту та вплинути на реалізацію державотворчих завдань у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Гаврилів І. Західна Україна у 1921-1941 роках: нарис історії боротьби за державність : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 472 с.
2. Гривул Т. Польський терор проти українського населення в 1939 та в 1941 рр. Український визвольний рух. Львів : МС, 2003. Зош. 2. С. 86–94.
3. Жовківщина. Історичний нарис / відп. ред. М. Литвин. Жовква ; Львів ; Балтимор : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 1994. 325 с.
4. Жовківщина : історико-мемуарний збірник / відп. ред. Микола Литвин ; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Жовква ; Львів ; Балтимор, 1997. Т. 3. 328 с.
5. Зайцев О. Ідеологія і політична стратегія ОУН до 1939 року. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2022. Вип. 22. С. 47–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2012_22_6.
6. За замах на А. Гумена і вбивство поліцейного агента Яцину. Діло № 299 від 07.11.1934. С. 4.
7. З судової салі. Діло. № 264 від 27.11.1938. С. 14.
8. З судової салі. Діло. № 283 від 21.12.1938. С. 9.
9. Документ із зазначенням складу Жовківського повітового комітету рятунок : *веб-сайт*. URL: <https://avr.org.ua/viewDoc/12550>
10. Косик В. Польсько-українська трагедія під час Другої світової війни (1942–1944). *Український визвольний рух*. Львів, 2003. № 2. Вип. 2. С. 94–107.
11. Кубійович В. Етнічні групи південно-західної України (Галичини) на 1.1.1939. Вісбаден, 1983. С. 104–106.
12. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських націоналістів. Том I: 1920–1939 / за редакцією Степана Ленкавського. Українське видавництво Мюнхен-Лондон-Нью-Йорк, 1968. 639 с.
13. На чатах. *Журнал для молоді. Рік 1, ч. 1. Передрук підільних видань ж. 46*. Крайовий осередок пропаганди ОУН, 1946.
14. Пелех Т. Мої молоді літа у вирі боротьби. Українське видавництво. Мюнхен ; Торонто, 1988. 238 с.
15. Перед політичним процесом у Львові. Діло № 289 від 28.10.1934. С. 6.
16. Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929-1939 роках. Львів, 2010. 368 с., іл.
17. Посівнич М. Ставлення ОУН до Польщі в міжвоєнний період. *Український визвольний рух*. 2023. № 2. С. 4.
18. Розбудова нації. 1929. № 5. С. 177.
19. Роман В. Моя праця і боротьба (Спогади члена ОУН). Мюнхен, 1983. 86 с.
20. Романюк М. Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953) : монографія / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2016. 608 с.
21. Сірий С.А. Плянність революційної боротьби в краю. *Визвольна політика*. Мюнхен, 1948. Вид. III, ч. 1 (18). С. 1120–1137.
22. Футала В. Праворадикальний рух у Західній Україні 1920-1930-ті рр.: здобутки і проблеми дослідження. *Поляки, українці, білоруси, литовці у міжвоєнній Польщі (1921–1939)* : збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції, м. Дрогобич, 8–9 жовтня 2004 р. / упор. В. Футала. Дрогобич : Коло, 2005. С. 85–96.
23. Zajączkowski M. Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie w okresie okupacji niemieckiej 1939–1944. Lublin ; Warszawa : In-t Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie ; In-t Studiów Politycznych PAN, 2015. 504 s.

Koniukhov S. V.

*Candidate of Historical Sciences, Lecturer at the Department of History,
Museum Studies and Cultural Heritage
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

E-mail: Serhii.v.koniukhov@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-9908-5555

ACTIVITIES OF THE OUN ON THE ZHOVKVA DISTRICT BEFORE 1939

Abstract

Peculiarities of the formation of the OUN network on the territory of a separate county were studied. The activity of individual structural elements of the organization is analyzed. The reasons that led to the activation of the national liberation movement and the formation of OUN branches in the Rasvka district have been clarified. It is indicated that the years of 1930-1931 in the city of Zhovkva and in the village of Matsoshyn, in the village of Zashkiv the first cells of the right-wing radical organization of the national liberation movement, OUN, were formed.

An overview of the socio-political situation that developed at the beginning of the Second World War is presented. The peculiarities of the grouping of Ukrainians at the local level and the creation of sub-district groups are characterized.

The main activity of sub-district groups of the OUN was patriotic and military-organizational education of youth, selection and accumulation (storage) of weapons and ammunition.

Zhovkva District which is studied in this article was part of the Ravska Okrug OUN. Districts were divided into counties headed by county executives. The county was divided into districts, districts into subdistricts (3–5 villages). The lowest unit of the OUN was the small stanytsia.

The article outlines the position of the OUN and its members regarding the actions of the Polish authorities. The social activities of individual Ukrainian figures contributed to the moral, political and patriotic education of young people. Residents of Zhovkiv Region rallied to resist Polonization in their native villages. The article highlights the active activities of members of the "Prosvita" society within the studied region.

The number of members of the OUN grew up in 1930's. The activities of OUN members depended on changes in the political situation. In the western Ukrainian lands, the OUN Youth network was formed, which was managed by a special sub-referendum of the regional executive. In 1934-1935, the organizational scheme of the OUN underwent changes. At that time, a district group of the OUN was organized. Since 1934, Dmytro Mayivskyy has been its district head in this region. He organized a military camp in the forest near Vola Zhovtanetska. This camp included members of the OUN from the surrounding villages: Zibolky, Zheldets Veryny, and others. The purpose of the camp was as follows: – to act in an organized manner; – "to store weapons that the Polish army left in the forests"; – educate youth politically and organizationally. In this way, the OUN network carried out organizational and military-political activities on the eve of the Second World War.

Key words: Organization of Ukrainian nationalists, Zhovkva district, Resistance movement, sabotage, pacification.

References

1. Havryliv, I. (2012) *Zakhidna Ukraina u 1921–1941 rokakh: narys istorii borotby za derzhavnist: monohrafiia [Western Ukraine in 1921–1941: an outline of the history of the struggle for statehood: a monograph]*. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].
2. Hryvul, T. (2003) *Polyskiy teror proty ukrainskoho naseleennia v 1939 ta v 1941 rr. [Polish terror against the Ukrainian population in 1939 and 1941] Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian liberation movement*. Vol. 2, pp. 86–94. Lviv : MS [in Ukrainian].
3. Lytvyn, M. (1994) *Zhovkivshchyna. Istorychni narys [Zhovkiv region. Historical essay]*. Vols. 1-4. Zhovkva; Lviv; Baltymor: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha [in Ukrainian].
4. Lytvyn, M. (1997) *Zhovkivshchyna: istoryko-memuarnyi zbirnyk [Zhovkva region. Historical-memoir collection]*. Vol. 3. Zhovkva; Lviv; Baltymor: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha. [in Ukrainian].
5. Zaitsev, O. (2022) *Ideolohiia i politychna stratehiia OUN do 1939 roku [Ideology and political strategy of the OUN until 1939] Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. – Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood*. Vol. 22, pp. 47–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2012_22_6. [in Ukrainian].
6. *Za zamakh na A. Humena i vbyvstvo politsiinoho ahenta Yatsynu (1934) [For the attempt on A. Humen and the murder of police agent Yatsina]*. *Dilo*. № 299 vid 07.11.1934. (p. 4). [in Ukrainian].
7. *Z sudovoi Sali (1938) [From the courtroom]*. *Dilo*. № 264 vid 27.11.1938. (p. 14). [in Ukrainian].
8. *Z sudovoi Sali (1938) [From the courtroom]*. *Dilo*. № 283 vid 21.12.1938. (p. 9). [in Ukrainian].
9. *Dokument iz zaznachenniam skladu Zhovkivskoho povitovoho komitetu riatunku. [Document indicating the composition of the Zhovkiv District Rescue Committee]* URL: <https://avr.org.ua/viewDoc/12550> [in Ukrainian].
10. Kosyk, V. (2003) *Polsko-ukrainska trahediia pid chas Druhoi svitovoi viiny (1942–1944) [Polish-Ukrainian tragedy during the Second World War (1942–1944)] Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian liberation movement*. Vol. 2, pp. 94–107. Lviv : MS [in Ukrainian].
11. Kubiiovych, V. (1983) *Etnichni hrupy pviddenozakhidnoi Ukrainy (Halychyny) na 1.1.1939. [Ethnic groups of southwestern Ukraine (Halychyna) on January 1, 1939]*. Visbaden [in Ukrainian].
12. Mirchuk, P. (1968) *Narys istorii Orhanizatsii Ukrainskykh natsionalistiv. Pershyi tom 1920–1939 [Outline of the history of the Organization of Ukrainian Nationalists. The first volume 1920–1939]* Munich-London-New York. [in Ukrainian].
13. *Na chatakh. Zhurnal dlia molodi (1946) [On standby. Magazine for young people.]* R. 1, ch.1. *Peredruk pidpilnykh vydan / Kraiovyi oseredok propahandy OUN – Reprints of underground editions. / Regional center of OUN propaganda*. [in Ukrainian].

-
14. Pelekh, T. (1988) *Moi molodi lita u vyri borotby [My young summers in the vortex of struggle]* Ukrainske vydavnytstvo. – Ukrainian publishing house. Munich – Toronto. [in Ukrainian].
 15. Pered politychnym protsesom u Lvovi (1934) [Before the political process in Lviv]. *Dilo*. № 289 vid 28.10.1934. (p. 6.) [in Ukrainian].
 16. Posivnych, M. (2010) *Voienno-politychna diialnist OUN v 1929–1939 rokakh [Military and political activities of the OUN in 1929–1939]* Lviv. [in Ukrainian].
 17. Posivnych, M. (2023) Stavlennia OUN do Polshchi v mizhvoiennyi period [Attitude of the OUN to Poland in the interwar period]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh – Ukrainian liberation movement*. Vol. 2, p. 4. Lviv : MS [in Ukrainian].
 18. Rozbudova natsii. (1929) [Nation building] № 5. (p. 177). [in Ukrainian].
 19. Roman, V. (1983) *Moia pratsia i borotba (Spohady chlenu OUN) [My work and struggle (Memoirs of a member of the Organizations of Ukrainian nationalists)]*. Munich. [in Ukrainian].
 20. Romaniuk, M. (2016) *Zolochivska okruha OUN u natsionalno-vyzvolnomu rusi (1937–1953) : monohrafiia [Zolochiv District of the OUN in the National Liberation Movement (1937–1953): monograph]*. Instytut ukraїnoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy; Tsentr nezalezhnykh istorychnykh studii. – Institute of Ukrainian Studies named after I. Kryp'iakevych of the National Academy of Sciences of Ukraine; Center for Independent Historical Studies. Lviv. [in Ukrainian].
 21. Siryi, S.A. (1948) Pianovist revoliutsiinoi borotby v kraiu [The planning of the revolutionary struggle in the region] *Vyzvolna polityka. – Liberation politics*. Vol. III, ch.1 (18). Munich [in Ukrainian].
 22. Futala, V. (2004) Pravoradykalnyi rukh u Zakhidnii Ukraini 1920-1930-ti rr.: zdotky i problemy doslidzhennia [The right-wing radical movement in Western Ukraine 1920-1930s: achievements and research problems] *Poliaky, ukraїntsi, bilorusy, lytovtsi u mizhvoiennii Polshchi (1921–1939). Poles, Ukrainians, Belarusians, Lithuanians in interwar Poland (1921–1939)*, pp. 85–96. Drohobych : Kolo. [in Ukrainian].
 23. Zajączkowski, M. (2015) *Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie w okresie okupacji niemieckiej 1939–1944*. Lublin; Warszawa: In-t Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie ; In-t Studiów Politycznych PAN.